

Užsieniečių išsiuntimo stebėsenos

ATASKAITA

2022 03 – 2023 11

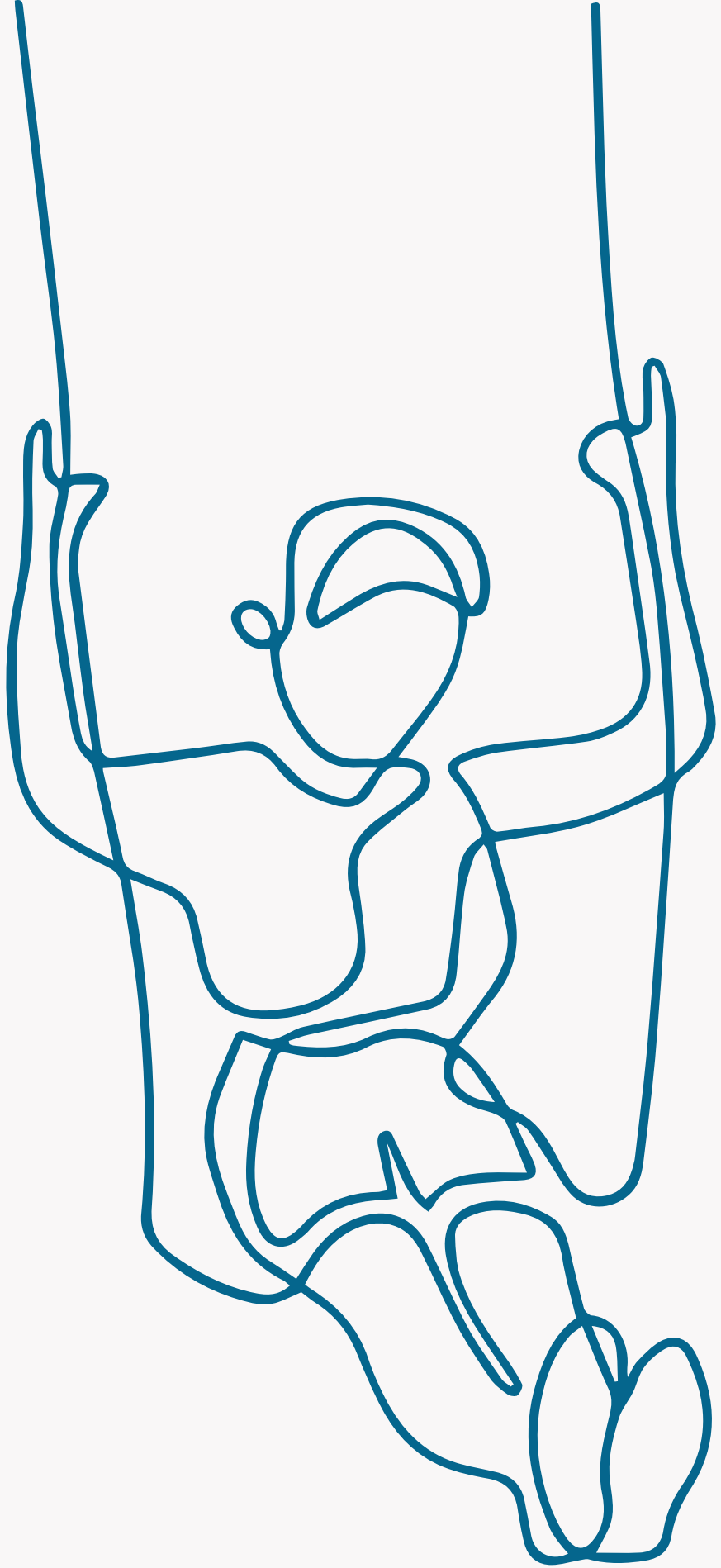
Turinys

4	Įvadas
6	1. Tarptautinis (ES) ir Lietuvos išsiuntimo reguliavimas
7	2. Tarptautiniai išsiuntimo standartai
16	3. Išsiuntimo procedūros stebėsenos užfiksuoti atvejai
17	3.1 Teigiami išsiuntimo procedūros stebėsenos aspektai
24	3.2 Koreguotini išsiuntimo procedūros stebėsenos aspektai
27	Išvados
29	Rekomendacijos

2

Iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo 2014–2020 metų nacionalinės programos finansuojamas projektas „Išsiuntimo operacijų stebėseną“, projekto nr. PMIF-3.1.4-K-02-001.

Įvadas

Išsiuntimas įprastai siejamas su rinkiniu priemonių arba veiksmų, atliekamų siekiant priversti asmenį išvykti iš valstybės teritorijos arba darančių tokių poveikį. Europos Komisijos Grąžinimo vadove 2015 m. minimas grąžinimas suprantamas kaip trečiosios šalies piliečio grąžimo procesas savanoriškai vykdant prievolę grįžti arba priverstinai į: 1) asmens kilmės šalį arba 2) tranzito šalį pagal Bendrijos ar dvišalius readmisijos susitarimus ar kitas nuostatas arba 3) kitą trečiąją šalį, į kurią atitinkamas trečiosios šalies pilietis savanoriškai nusprendžia grįžti ir į kurią jis būtų priimtas.

4 Europos Sąjungos (toliau – ES) grąžinimo direktyvoje (2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB „Dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse“) nustatyta neteisėtai valstybės teritorijoje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų bendroji tvarka ir taisyklės valstybėse narėse. Lietuvoje pagal Grąžinimo direktyvos nuostatas įgyvendinti 2012 m. vasario 1 d. įsigalioję įstatymo „Dėl Užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai bei vėlesni įstatymo pakeitimai, priimti siekiant tinkamai įgyvendinti Grąžinimo direktyvą. Viename jų, 2014 m. gruodžio 9 d. įstatyme Nr. XII-1396, nustatyta, kad Vidaus reikalų ministerija kartu su tarptautinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis vykdo užsieniečių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos (toliau – LR) stebėseną.

Šiame procese aktualu pasitelkti išsiuntimo procedūrų stebėtojus, vykdančius trečiųjų šalių (ne ES valstybių narių) piliečių arba asmenų be pilietybės, kurie yra LR ir neatitinka arba nebeatitinka atvykimo ir (arba) buvimo LR sąlygų bei yra išsiunčiami iš LR, išsiuntimo stebėseną.

Išsiuntimo operacijų stebėtojų paskirtis yra pateikti nepriklausomą vertinimą, ar institucija, vykdydama sprendimą išsiųsti užsienietį arba sprendimą dėl kitos valstybės priimto sprendimo, ar galima išsiųsti užsienietį, laikosi reikalavimų, įtvirtintų ES grąžinimo direktyvoje, 2005 m. gegužės 4 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto dokumente „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“ (CM(2005)40), Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą standartuose, kitų tarptautinių ir

nacionalinių teisės aktų reikalavimų ir rekomendacijų kalbant apie užsieniečių išsiuntimą, ir ar užtikrinamos išsiunčiamų užsieniečių pagrindinės žmogaus teisės bei orumas per visą išsiuntimo procedūrą. Nepriklausomi stebėtojai nesikiša į išsiuntimo procedūrą, tačiau jai pasibaigus gali išsakyti pareigūnams pastabas ir rekomendacijas.

Išsiuntimo procedūros stebėtojai stebi, vertina ir analizuoja duomenis apie faktinę išsiuntimo procedūrą, apimančią užsieniečio išvykimą iš sulaikymo ar kitos užsieniečio buvimo vietos, jei jis nėra sulaikytas, vykimą iki pasienio kontrolės punkto ir užsieniečio perdavimą užsienio valstybės pasienio pareigūnams arba vykimą iki tarptautinio Vilniaus oro uosto, arba vykimą iki užsienio valstybės, į kurią jis išsiunčiamas, oro uosto ir užsieniečio perdavimą tos valstybės kompetentingiems pareigūnams. Stebint išsiuntimo operacijas vertinami tokie grąžinimo ir išsiuntimo procedūros aspektai: sulaikymas iki išsiunčiant, išsiunčiamo asmens informavimas, bendradarbiavimas su išsiunčiamu asmeniu, asmens sveikatos būklės įvertinimas, laisvę ribojančių priemonių taikymas, aprūpinimas geriamuoju vandeniu ir maistu, išsiunčiamo asmens bagažas, kelionpinigiai, lydintys pareigūnai, pašalinių dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį, savanoriško grįžimo skatinimas.

Šioje ataskaitoje pateikiama informacija apie 2022 m. kovo – 2023 m. lapkričio mėn. vykdytas 40 išsiuntimo operacijų stebėsenų (2022 m. 15 išsiuntimo operacijų stebėsenų, 2023 m. – 25 stebėsenas), kurių metu iš LR į kilmės šalį 2022 m. buvo išsiųsti 25 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami pakartotinai, kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko), 2023 m. – 34 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami pakartotinai, kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko) bei šių stebėsenų pagrindu parengtos įžvalgos ir rekomendacijos. Paminėtina, kad 2022 m. VSAT buvo vykdytos 55 užsieniečių išsiuntimo procedūros, tačiau informacija pateikta tik apie 28 planuojamas išsiuntimo procedūras. VSAT informavimas apie konkretų vykdomą išsiuntimą vidutiniškai pateiktas prieš 5 dienas.

Pirmojoje ataskaitos dalyje pristatomas tarptautinis (ES) ir Lietuvos išsiuntimo reguliavimas. Antroje dalyje pateikiami tarptautiniai standartai, kuriais remiantis turėtų būti vykdoma išsiuntimo procedūrų stebėseną, teisinis reglamentavimas Lietuvoje, reguliuojantis neteisėtai valstybės teritorijoje esančių užsieniečių grąžinimą ir jų teisių apsaugą grąžinimo procese, išsiuntimo operacijų stebėtojo stebimos pagrindinės aplinkybės. Trečioje dalyje aptariami teigiami išsiuntimo procedūrų vykdymo aspektai, trečioje – nepriklausomo išsiuntimo stebėtojo užfiksuoti koreguotini aspektai ir (arba) trūkumai. Išvadose pateikiamos apibendrintos ataskaitos autorių ir nepriklausomų stebėtojų išvados. Ataskaitos pabaigoje pateikiamos rekomendacijos.

1. Tarptautinis (ES) ir Lietuvos išsiuntimo reguliavimas

Užsieniečių išsiuntimo klausimai viršnacionaliniu lygmeniu plačiausiai ir išsamiausiai yra reglamentuoti ES teisėje.

ES teisės kontekste vienas pagrindinių dokumentų – ES grąžinimo direktyva (2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB „Dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse“), kuria yra nustatyta neteisėtai valstybės teritorijoje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų bendroji tvarka ir taisyklės valstybėse narėse ir kuri į valstybių narių teisę turėjo būti perkelta iki 2010 m. gruodžio 24 d.¹ Neteisėtoms migracijos sričiai reglamentuoti skirta įvairių antrinių ES teisės aktų (pavyzdžiui, 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos direktyva 2001/40/EB „Dėl abipusio sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo pripažinimo“²; 2001 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva Nr. 2001/51/EB²⁹⁸, valstybės nares įpareigojanti nustatyti atsakomybę vežėjams, vežusiems trečiųjų šalių piliečius, kurie nebuvo įleisti į teritoriją, ir įpareigoti tokius asmenis grąžinti; 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva Nr. 2004/81/EB „Dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis“³; 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 2016/399 „Dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas)“, kt.)⁴.

Nepaisant to, kad tarptautiniu mastu neteisėtai valstybės teritorijoje esančių užsieniečių grąžinimas nėra atskirai reglamentuotas, grąžinimo procesas turi būti suderintas su žmogaus teisių apsaugos nuostatomis, įtvirtintomis įvairiose universaliose ir regioninėse žmogaus teisių apsaugos konvencijose, kad nebūtų pažeisti valstybių tarptautiniai įsipareigojimai ir būtų užtikrinta tarptautinių normų viršenybė⁵.

Lietuvoje pagal Grąžinimo direktyvos nuostatas įgyvendinti 2012 m. vasario 1 d. įsigalioję įstatymo „Dėl Užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimai bei vėlesni įstatymo pakeitimai, priimti siekiant tinkamai įgyvendinti Grąžinimo direktyvą⁶. Grąžinimo direktyvos nuostatas taip pat įgyvendina Vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl sprendimų, dėl užsienio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁷.

1 ES grąžinimo direktyva, 20 straipsnis.

2 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos direktyva Nr. 2001/40/EB „Dėl abipusio sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo pripažinimo“, OL, L 149/34.

3 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva Nr. 2004/81/EB „Dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis“, OL, L 261/19.

4 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 2016/399 „Dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas)“, OL, L 77/1.

5 Saltė, I. 2023. Neteisėtai esančių užsieniečių grąžinimo teisinio reguliavimo problemos: *non-refoulement* principas ir užsieniečių apgrėžimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (S 001). Vilnius: MRU leidykla, 68–69 p.

6 2013 m. spalio 10 d. įstatymas Nr. XII-548 (nustatyta galimybė neteisėtai atvykusiems ir esantiems šalyje užsieniečiams, kurie yra pažeidžiami asmenys ar prieglobsčio prašytojai, apsisprendę grįžti į kilmės valstybę, pasirinkti savanorišką grįžimą į užsienio valstybę padedant tarptautinei ar nevyriausybinei organizacijai); 2014 m. gruodžio 9 d. įstatymas Nr. XII-1396 (įtvirtinti kriterijai, kuriais vadovaujamas sprendžiant, kad užsienietis gali pasislėpti, siekdamas išvengti grąžinimo į užsienio valstybę ar išsiuntimo iš LR; numatyta, kad gali būti nustatytas trumpesnis terminas, per kurį užsienietis įpareigojamas savanoriškai išvykti iš LR, arba šis terminas nesuteikiamas, jeigu yra pagrindas manyti, kad užsienietis gali pasislėpti; nurodyta, dėl kokių aplinkybių terminas, per kurį užsienietis įpareigojamas savanoriškai išvykti iš LR, gali būti pratęstas; nustatyta, kad Vidaus reikalų ministerija kartu su tarptautinėmis ir nevyriausybėmis organizacijomis vykdo užsieniečių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos stebėseną), (Saltė 2023, 60–61 p.)

7 Šiuo metu galiojanti Vidaus reikalų ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymo Nr. 1V-382 redakcija su vėlesniais pakeitimais.

2. Tarptautiniai išsiuntimo standartai

Šioje ataskaitos dalyje aptariami tarptautiniai standartai, kuriais remiantis turėtų būti vykdoma išsiuntimo procedūrų stebėseną, teisinis reglamentavimas Lietuvoje, reguliuojantis neteisėtai valstybės teritorijoje esančių užsieniečių grąžinimą ir jų teisių apsaugą grąžinimo procese ir išsiuntimo operacijų stebėtojo stebimos pagrindinės aplinkybės.

2.1 Sulaikymas iki išsiuntimo

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ES grąžinimo direktyvos 15 straipsnyje apie sulaikymą teigiama: „1. Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma grąžinimo tvarka, tik tam, kad parengtų grąžinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma, kai: a) esama pasislėpimo pavojaus arba b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimui proceso, arba jiems trukdo. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui. <...> 5. Sulaikymas trunka tol, kol tenkinamos 1 dalyje nustatytos sąlygos ir jis yra būtinas siekiant užtikrinti sėkmingą išsiuntimą. Kiekviena valstybė narė nustato sulaikymo laikotarpio ribą, kuri negali viršyti šešių mėnesių.“⁸

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Pagal LR užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatas, užsienietis gali būti sulaikytas, kai jis neteisėtai atvyko į LR arba neteisėtai joje yra, arba kai siekiama užsienietį, kuris neįleidžiamas į LR, grąžinti į valstybę, iš kurios jis atvyko⁹. Šiame įstatyme taip pat yra įtvirtintos alternatyviosios sulaikymo priemonės, pavyzdžiui, įpareigojimas nustatytu laiku periodiškai atvykti į atitinkamą teritorinę policijos įstaigą, įpareigojimas ryšio priemonėmis nustatytu laiku pranešti atitinkamai teritorinės policijos įstaigai apie savo buvimo vietą ir kt.¹⁰. Šios alternatyviosios sulaikymo priemonės gali būti pritaikytos tik tiems užsieniečiams, kurie turi gyvenamąją vietą Lietuvoje. O apgyvendinti Užsieniečių registracijos centre (toliau – URC) netaikant judėjimo laisvės apribojimų galima tik prieglobsčio prašytojus, bet ne kitokį teisinį statusą turinčius užsieniečius¹¹.

Vadovaujantis Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 113 str. 2 d., užsienietis gali būti sulaikytas tik tada, kai sulaikymas yra būtinas sprendimui dėl grąžinimo ar išsiuntimo vykdyti, pavyzdžiui, jeigu užsienietis gali pasislėpti vengdamas išsiuntimo¹².

8 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB „Dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse“.

9 LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206 (galiojanti suvestinė redakcija 2023-07-01 – 2023-12-31), 113 str. 1 d. 2–3 p.

10 LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206 (galiojanti suvestinė redakcija 2023-07-01 – 2023-12-31), 115 str. 2 d. 1–5 p.

11 Ibid., 115 str. 2 d. 5 p.; 115 str. 5 d.

12 Ibid., 113 str. 2 d.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar taikomos Užsieniečių teisinės padėties įstatymo nuostatos ir nesulaikomi tie užsieniečiai, kurie buvo pateikę prašymą suteikti prieglobstį Lietuvoje, nors dėl jų ir yra priimtas galutinis neigiamas sprendimas?
- Ar sulaikomi užsieniečiai pasinaudojo Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro (toliau – TMO) siūloma savanoriško grįžimo pagalba?
- Ar užsieniečiai sulaikomi juos grąžinus į Lietuvą pagal Dublino reglamentą?

2.2 Išsiunčiamo asmens informavimas

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

Remiantis Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (angl. *The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (sutr. *Committee for the Prevention of Torture – CPT*) standartais, „sulaikyti imigrantai, taip pat kaip ir kitų kategorijų asmenys, kuriems atimta laisvė, turėtų nuo pat sulaikymo pradžios turėti teisę informuoti pasirinktą asmenį apie savo padėtį ir kreiptis į advokatą bei gydytoją. Be to, jie turėtų būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie savo teises ir taikomas procedūras. <...> [S]ulaikytiems imigrantams turėtų būti sistemingai pateikiamas dokumentas, kuriame būtų išaiškinama jiems taikoma procedūra ir išdėstomos jų teisės. Šis dokumentas turėtų būti paruoštas tokiomis kalbomis, kuriomis dažniausiai kalba tokie asmenys, ir, jei reikia, turėtų būti suteikiamos vertėjo paslaugos.“¹³

CPT standartuose reikalaujama iš anksto informuoti sulaikytus užsieniečius apie išsiuntimą, kad jie galėtų psichologiškai susitaikyti su šiuo faktu¹⁴. Šie standartai taip pat numato, kad sulaikyti užsieniečiai turi būti nedelsiant ir jiems suprantama kalba informuoti apie savo teises ir taikomas procedūras, prireikus turi būti suteikiamos vertėjo paslaugos¹⁵. Juose numatyta, kad užsieniečiai turi būti supažindinti su savo teisėmis ir jiems taikomomis procedūromis, užsieniečiams turi būti padedama organizuoti savo sugrįžimą¹⁶.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

LR vidaus reikalų ministro 2012 m. gegužės 15 d. įsakymu Nr. 1V-382 patvirtintas Sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per LR teritoriją priėmimo ir jų vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas) įpareigoja valstybės institucijų pareigūnus nedelsiant supažindinti užsienietį jam suprantama kalba su priimtu sprendimu dėl jo įpareigojimo išvykti, grąžinimo, išsiuntimo ar kitos valstybės sprendimo vykdymo¹⁷.

13 Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT). 1998. Užsieniečiai, kuriems laisvė atimta pagal užsieniečių teisinę padėtį reglamentuojančius įstatymus. Ištrauka iš Septintosios bendrosios ataskaitos. CPT/Inf(97)10-part, 3 p.

14 Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką, žeminantį elgesį ir baudimą (CPT). CPT standartai: CPT bendrųjų ataskaitų „svarbiausieji“ skyriai, 41 p.

15 Ibid., 30 p.

16 Ibid., 30 ir 41 p.

17 Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsa-

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsienietis informuotas apie išsiuntimą pakankamai anksti, kad spėtų tam pasirengti psichologiškai, susiruošti daiktus, susisiekti su kilmės valstybėje esančiais giminaičiais ir pan.?
- Ar užsienietis buvo informuotas apie išsiuntimą gimtąja arba jam gerai suprantama kalba?
- Ar užsienietis buvo tinkamai informuotas apie visas svarbias išsiuntimo detales – kiek laiko užtruks išsiuntimo procedūra, ar kelionės metu bus tiekiamas maistas, koks kelionės maršrutas?

2.3 Pažeidžiamų žmonių, šeimos ir vaikų apsauga

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

Europos Komisija valstybėms narėms rekomenduoja į pažeidžiamų asmenų poreikius atsižvelgti visuose grąžinimo laikotarpio etapuose¹⁸. Europos Tarybos (toliau – ET) Ministrų Komiteto dokumente „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“ 11 gairės 1 ir 2 punktuose teigiama, kad:

„1. Vaikai sulaikomi tik kraštutiniais atvejais ir tik trumpiausiam įmanomam laikotarpiui. 2. Šeimoms, sulaikytoms iki išsiuntimo, turėtų būti skirtos atskiros patalpos, užtikrinančios pakankamą privatumą. <...>.“¹⁹

9

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar pažeidžiamas užsienietis buvo sulaikytas?
- Ar turintis specialiųjų poreikių (pavyzdžiui, psichikos negalią) užsienietis yra lydimas socialinio darbuotojo ir, esant poreikiui, psichikos sveikatos eksperto?
- Ar sulaikytai šeimai buvo skirtos atskiros ir privatumą užtikrinančios patalpos?
- Ar išsiunčiant šeimas su vaikais laikomasi šeimos vienybės ir vaiko interesų prioriteto principų?

kymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykimo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 31.2 ir 56.1 p.

18 European Commission. 2017. The Commissions Return Handbook. 13 p., https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/migr_eil_esqrs_it_an1.pdf

19 Council of Europe: Committee of Ministers. *Twenty Guidelines on Forced Return*, 4 May 2005, 6 p. < https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/MalagaRegConf/20_Guidelines_Forced_Return_en.pdf

> (toliau: Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 11 gairė, 6 p.).

2.4 Bendradarbiavimas su išsiunčiamu užsieniečiu

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto dokumento „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“ 15 gairės „Bendradarbiavimas su išsiunčiamais asmenimis“ 1 punkte teigiama, kad „[s]iekdamos apriboti prievartos priemonių taikymą, valstybės institucijos turėtų stengtis visose išsiuntimo procedūros stadijose bendradarbiauti su išsiunčiamu asmeniu, kad jis laikytųsi pareigos išvykti iš šalies“²⁰.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar kelionės būdas ir maršrutas su užsieniečiu derinamas iš anksto?
- Ar pareigūnai padėjo užsieniečiui pasirengti kelionei?
- Ar pasirūpinta, kad užsienietis galėtų išsikeisti pinigų kelionei namo?
- Ar atmosfera keliaujant iki užsieniečio išvykimo vietos (valstybės sienos ar oro uosto) yra draugiška?
- Ar bandant užtikrinti užsieniečio bendradarbiavimą buvo gąsdinama ar naudojama kitokio pobūdžio psichologinė prievarta?

10

2.5 Galimybė susisiekti su artimaisiais kilmės valstybėje

Lietuvos teisės aktai ir tarptautiniai dokumentai tiesiogiai nenumato išsiunčiamo asmens teisės susisiekti su artimaisiais kilmės valstybėje. Tačiau kitų valstybių geroji praktika (pavyzdžiui, Danijos pabėgėlių tarybos ir Danijos nacionalinės policijos parengta užsieniečių išsiuntimo gerosios praktikos apžvalga) rekomenduoja sudaryti galimybę išsiunčiamiems užsieniečiams susisiekti su artimaisiais, kad šie galėtų juos pasitikti atvykus į kilmės valstybę²¹.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsieniečiai buvo informuoti apie galimybę susisiekti su artimaisiais?
- Ar užsieniečiui buvo suteikta galimybė susisiekti su artimaisiais telefonu ar kitu būdu prieš išsiuntimą?

---

²⁰ Ibid., 15 gairė, 7 p.

²¹ Danish Refugee Council and Danish National Police. Lessons Learned and Best Practices: Preparation and Implementation of Return Operations in Denmark and EU Member States.

2.6 Sveikatos būklės įvertinimas

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad negali būti išsiunčiami asmenys, kurių sveikatos būklė neleidžia keliauti²².

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Užsieniečių teisinės padėties įstatyme numatyta, kad sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo iš LR vykdymas sustabdomas, jeigu užsieniečiui reikia suteikti būtinąją medicinos pagalbą, o tos pagalbos suteikimo reikalingumą patvirtina sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsultacinė komisija²³.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsienietis nebuvo išsiųstas prieš tai URC medicinos punkte neatlikus apžiūros?
- Ar užsienietis nebuvo išsiųstas nustačius, kad sveikatos būklė netinkama kelionei?
- Ar užsieniečiui suteikta tinkama medicininė pagalba?

11

2.7 Laisvę ribojančios priemonės

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad vienintelės priimtinos laisvę ribojančios priemonės yra tos, kuriomis proporcingai atsakoma į išsiunčiamo asmens priešinimąsi, siekiant suvaldyti tokį asmenį²⁴.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

LR valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymas numato pareigūnų teisę vykdant tarnybines pareigas panaudoti specialiąsias priemones (lazdas, antrankius, surišimo priemones, kovos imtynių veiksmus ir kt.) tais atvejais, kai jiems pavestų tarnybinių pareigų negalima įvykdyti nekeltant grėsmės savo pačių arba kitų asmenų gyvybei, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo asmenybę, konkrečią situaciją²⁵.

---

22 Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 16 gairė, 8 p.

23 LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, 2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206, 128 str. 2 d. 3 p.

24 Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 19 gairė, 8 p.

25 Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos įstatymas, 2000 m. spalio 10 d. Nr. VIII-1996 (aktuali redakcija 2007 m. sausio 12 d. Nr. X-1017), 22 str. 1–2 d., 23 str. 2 d.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsienietis iš URC iki automobilio vedamas surakintomis rankomis arba naudojamos kitos laisvę ribojančios priemonės?
- Ar išsiunčiamas užsienietis patyrė smurtą?

2.8 Aprūpinimas geriamuoju vandeniu ir maistu

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

URC tvarkoje „Dėl išsiunčiamų ar grąžinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar grąžinimo iš Lietuvos Respublikos metu“ (toliau – URC išsiunčiamų užsieniečių aprūpinimo maistu tvarka) nustatyta, kad kiekvienas užsienietis, kurio išsiuntimas ar grąžinimas trunka ilgiau nei 4 valandas, turi teisę išsiuntimo ar grąžinimo metu gauti geriamojo vandens (0,5 l) ir sauso maisto davinį. Atsižvelgiant į užsieniečio specialiuosius poreikius, jam gali būti skirta dar 0,5 l vandens²⁶.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsieniečiui buvo skirtas maisto davinys?
- Ar išsiunčiamas užsienietis gavo geriamojo vandens?

2.9 Išsiunčiamo asmens bagažas

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto gairėse numatyta stebėtojo teisė ir pareiga prižiūrėti, kad išsiunčiamo asmens daiktai būtų tinkamai supakuoti²⁷.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Lietuvos teisės aktai nereglamentuoja, kaip turi būti supakuotas išsiunčiamo asmens bagažas, ir nenumato jokios paramos užsieniečiui, neturinčiam, kur susidėti asmeninių daiktų.

²⁶ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro tvarka „Dėl išsiunčiamų ar grąžinamų užsieniečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu ir sauso maisto daviniais išsiuntimo ar grąžinimo iš Lietuvos Respublikos metu“, 1 ir 5 p.

²⁷ Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 20 gairė, 7 p.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar kelioninio krepšio neturintiems užsieniečiams buvo parūpinta kuprinė ar kitoks aplinkinių dėmesio neatkreipiantis krepšys asmeniniams daiktams susidėti?
- Ar užsieniečio daiktai sudėti į pakankamai patvarų ir ilgai kelionei tinkamą krepšį, parinktą atsižvelgiant į užsieniečio turimų asmeninių daiktų kiekį ir dydį?

2.10 Kelionpinigiai

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad tiems asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų, kad galėtų pasiekti savo kilmės šalį, gali būti skiriama nedidelė pinigų suma (50 Eur)²⁸.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Nei Užsieniečių teisinės padėties įstatymas, nei Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas nenumato galimybės išsiunčiamam užsieniečiui skirti kelionpinigių.

13

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar išsiunčiamas užsienietis turi pakankamai lėšų nuvykti iki savo gyvenamosios vietos iš oro uosto savo kilmės šalyje?

2.11 Lydintys pareigūnai

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto dokumento „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“ 18 gairėje nurodoma, kad „2. Lydintys pareigūnai turi būti atsakingai parenkami ir atitinkamai išmokomi, įskaitant mokymus apie leistinas prievartos priemones. Jiems turi būti suteikiama pakankama informacija apie išsiunčiamą asmenį, kad išsiuntimas vyktų saugiai, ir turėtų sugebėti bendrauti su išsiunčiamuoju. Valstybės skatinamos užtikrinti, kad bent vienas lydintis pareigūnas būtų tos pačios lyties kaip išsiunčiamas asmuo. 3. Iki išsiunčiant tarp lydinčių pareigūnų ir išsiunčiamą asmens turėtų būti užmegztas kontaktas. 4. Lydintys pareigūnai turi būti lengvai atpažįstami, neturėtų būti leidžiama dėvėti kaukių ar gobtuvų. Išsiunčiamąjo prašymu jie turėtų identifikuoti save koku nors būdu.“²⁹

---

²⁸ Ibid., 20 gairė, 7 p.

²⁹ Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 18 gairė, 8 p.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar lydintys pareigūnai yra supažindinti su tarptautiniais išsiuntimo standartais ir leistinomis prievartos priemonėmis bei dalyvavę mokymuose apie darbo su kitų tautybių ir kultūrų asmenimis ypatumus arba panašiai parengti vykdyti išsiuntimo procedūrą?
- Ar lydintys pareigūnai nedėvi jokių maskuojamųjų priemonių, kad išsiunčiamas asmuo galėtų juos atpažinti?

2.12 Pašalinių asmenų dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

Tai, kad įlaipinimo procesas turėtų būti kuo mažiau pastebimas ir vykdomas atskirai nuo kitų keleivių įlaipinimo, nurodyta ir TMO grąžinimo valdymo ES valstybėse narėse ir Rumunijoje gerosios praktikos studijoje³⁰.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Išsiuntimo ir grąžinimo tvarkos aprašas nustato, kad per tranzitą oro transportu lydintys asmenys negali turėti ginklų ir turi dėvėti civilius drabužius³¹.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar išsiunčiamą užsienietį lydi uniformuotas pareigūnas?
- Ar lydinčio pareigūno elgesys atkreipia pašalinių asmenų dėmesį?
- Ar grąžinant užsienietį su TMO šios organizacijos atributika nėra aiškiai matoma ir neleidžia aplinkiniams identifikuoti užsieniečio kaip savanoriškai grįžtančio su TMO?

2.13 Savanoriško grįžimo skatinimas

TARPTAUTINIAI STANDARTAI

ET Ministrų Komiteto gairėse nurodyta, kad savanoriškam grįžimui turėtų būti taikoma pirmenybė ir valstybė turėtų imtis priemonių savanoriškam grįžimui skatinti³².

30 International Organisation for Migration, Compilation of Best Practice in Return Management in Selected EU Countries and Romania, 2005, 6.6 p.

31 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2004 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 1V-429 „Dėl sprendimų dėl užsieniečio įpareigojimo išvykti, išsiuntimo, grąžinimo ir vykdymo tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją priėmimo ir jų vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 2012 m. gegužės 15 d. Nr. 1V-382, 102 p.

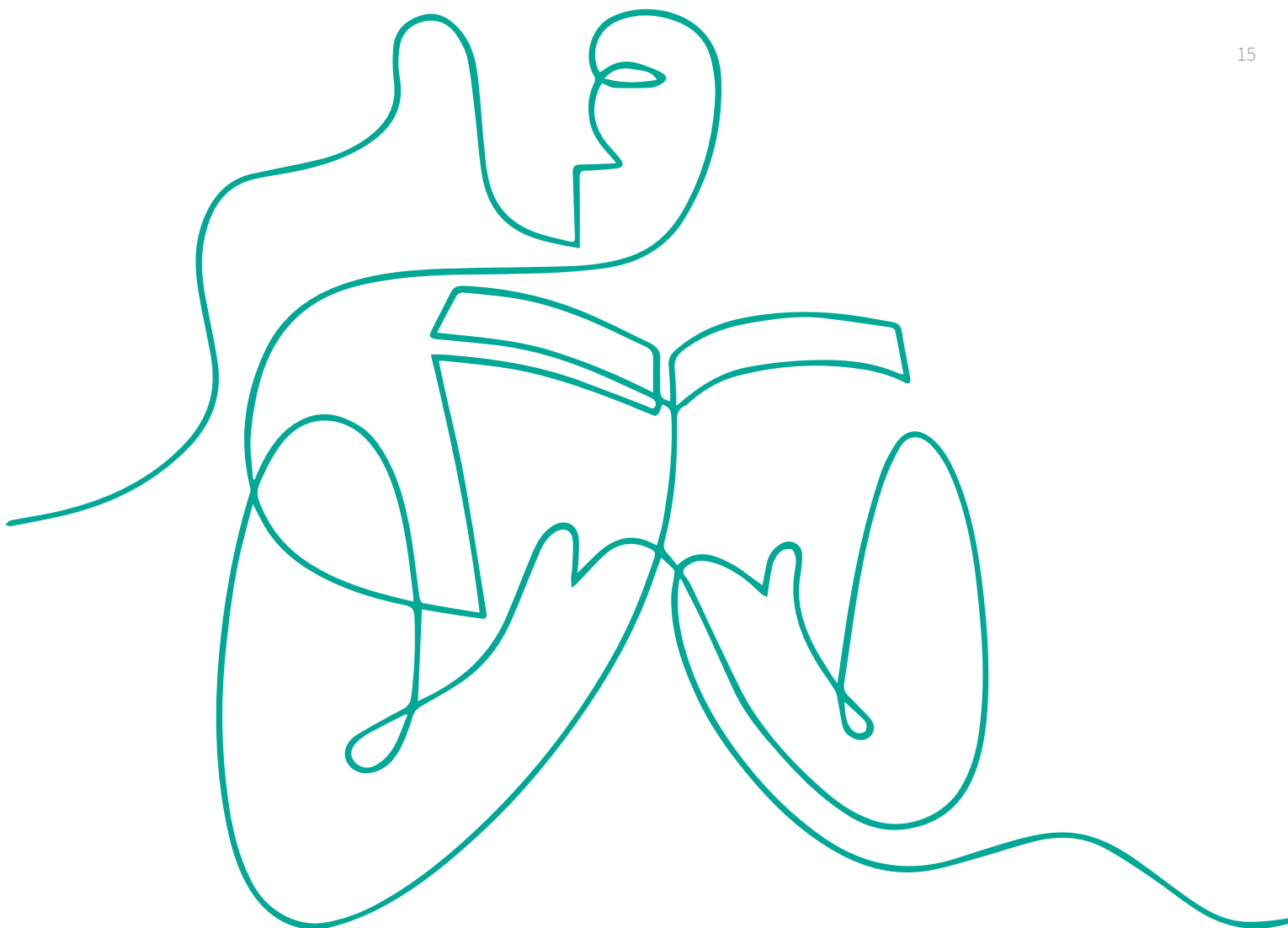
32 Europos Tarybos Ministrų Komitetas, „Dvidešimt gairių dėl priverstinio grąžinimo“, 1 gairė.

TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Pasinaudoti TMO teikiama savanoriško grįžimo parama gali neteisėtai Lietuvoje esantys trečiųjų šalių piliečiai, prieglobsčio prašytojai ir prieglobstį gavę užsieniečiai.

IŠSIUNTIMO OPERACIJŲ STEBĖTOJO STEBIMOS PAGRINDINĖS APLINKYBĖS

- Ar užsienietis gavo informacijos apie savanorišką grįžimą?

3. Išsiuntimo procedūros stebėsenos užfiksuoti atvejai

Nuo 2022 m. kovo iki 2023 m. lapkričio mėn. buvo stebėtos 40 išsiuntimo procedūrų stebėsenų (2022 m. 15 išsiuntimo operacijų stebėsenų, 2023 m. – 25 stebėsenos). Jų metu iš LR į kilmės šalis buvo išsiųsti 59 užsienio piliečiai (2022 m. buvo išsiųsti 25 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami 2 kartus kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko), 2023 m. – 34 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami 2 kartus kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko). 1 lentelėje pateikiama informacija apie išsiųstus užsieniečius pagal jų pilietybę.

1 lentelė. Išsiųsti užsieniečiai pagal pilietybę

VALSTYBĖ	IŠSIUNTIMAI (SK.)	IŠSIUNTIMAI (%)
Baltarusija	2	5.0%
Irakas	2	5.0%
Jordanija	1	2.5%
Kirgizija	2	5.0%
Kongas	2	5.0%
Kuveitas	1	2.5%
Moldova	4	10.0%
Nigerija	5	12.5%
Sakartvelas	5	12.5%
Šri Lanka	5	12.5%
Tadžikistanas	5	12.5%
Turkija	3	7.5%
Uzbekistanas	3	7.5%
Viso	40	100%

*40 išsiuntimų stebėsenos atvejų, 2022 m. kovo-2023 m. lapkričio mėn. laikotarpis

Buvo siunčiami Baltarusijos (2 išsiuntimai), Irako (2 išsiuntimai), Jordanijos (1 išsiuntimas), Kirgizijos (2 išsiuntimai), Kongo (2 išsiuntimai), Kuveito (1 išsiuntimas), Moldovos (4 išsiuntimai), Nigerijos (5 išsiuntimai), Sakartvelo (5 išsiuntimai), Šri Lankos (5 išsiuntimai), Tadžikistano (5 išsiuntimai), Turkijos (3 išsiuntimai), Uzbekistano (3 išsiuntimai) valstybių piliečiai. Grupės išsiuntimo atveju įprastai buvo siunčiami tos pačios valstybės piliečiai, išskyrus vieną atvejį kai iš Lietuvos tuo pačiu metu buvo išsiunčiami Kirgizijos ir Uzbekistano piliečiai.³³

33 2023-01-17 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

2 lentelė. Bendroji informacija apie stebėtus išsiuntimus*

BENDROJI INFORMACIJA	ATVEJAI (SK.)
Išsiuntimo vykdymas pagal transporto tipą:	
<i>Išsiuntimai vykdyti oro transportu</i>	36
<i>Išsiuntimai vykdyti sausumos transportu</i>	4**
Išsiuntimai vykdyti bedradarbiaujant su Frontex	4
Išsiuntimai, kai atvykus iki oro uosto, asmens ar asmenų nepavyko išsiųsti	4
Išsiuntimų stebėsenos iki jų vykdymo galutinės vietos:	40
<i>Išsiuntimų stebėsenos vykę iki tarptautinio Vilniaus oro uosto</i>	33
<i>Išsiuntimų stebėsenos vykę iki tranzitinės stotelės</i>	3***
<i>Išsiuntimų stebėsenos vykę iki kilmės šalies</i>	2****
<i>Greito išsiuntimo stebėsenos (iki Baltarusijos)</i>	2

17

* – 40 išsiuntimų stebėsenos atvejų, 2022 m. kovo-2023 m. lapkričio mėn. laikotarpis

** – 2 išsiuntimo stebėsenos iki Rygos oro uosto atvejai (vykimas į Sakartvelą);

2 – greito išsiuntimo stebėsenos atvejai (iki Baltarusijos).

*** – 2 išsiuntimo stebėsenos atvejai iki Rygos oro uosto (vykimas į Sakartvelą); 1 atvejis – skrydis Šiauliai – Diuseldorfas (vykimas į Nigeriją).

**** 1 atvejis – vykimas iki Turkijos; 1 atvejis – vykimas iki Moldovos.

2 lentelėje pateikiama bendroji informacija apie stebėtus išsiuntimus: išsiuntimo vykdymą pagal transporto tipą, išsiuntimo stebėsenos iki jų vykdymo vietos, kt.

3.1 Teigiami išsiuntimo procedūros stebėsenos aspektai

Dauguma stebėtų ir vertintų išsiuntimo procedūrų buvo įgyvendintos sklandžiai. Užsieniečiai, kurių leidimai gyventi Lietuvoje buvo pasibaigę arba tokių leidimų nebuvo gavę ir šalyje asmenys gyveno neteisėtai, buvo informuoti apie institucijų sprendimus išsiųsti juos iš šalies asmenims suprantama kalba: anglų, rusų ar gimtąja (su vertėjo pagalba). Visais atvejais prieš išsiunčiant asmenims buvo atliekamas sveikatos patikrinimas. 2022 m. įprastai prieš skrydį buvo atliekamas COVID-19 testas ir gautas neigiamas rezultatas, patvirtinantis užsieniečių galimybę skristi (asmens vakcinacijos atveju testas nebuvo atliekamas), taip pat neretai užsieniečiams suteiktos (pasiūlytos) vienkartinės veido

kaukės. Buvo įvertintas visų asmenų pažeidžiamumas, nustačius pažeidžiamumo veiksnius, buvo pasirinktos rekomenduojamos elgesio su užsieniečiu priemonės (asmens išsiuntimas buvo vykdomas su palyda iki kilmės valstybės³⁴. Visais atvejais buvo numatytas maitinimas lėktuve. Maisto daaviniai buvo skiriami vykstant į tarptautinį Rygos oro uostą³⁵. Užsieniečiams Lietuvoje buvo užtikrintos galimybės susisiekti su artimaisiais tarnybiniu ir (ar) asmeniniu telefonu ir pranešti apie grįžimą bei jo detales³⁶. URC pareigūnai su užsieniečiais elgėsi profesionaliai: vyko iki tarptautinio Vilniaus oro uosto, palydėjo juos užsiregistruoti skrydžiui arba patys atliko užsieniečių registraciją, palydėjo aviacinio saugumo keleivių patikrai, kartu su užsieniečiais laukė skrydžio oro uosto pasienio kontrolės punkte ir lydėjo asmenis į skrydį. Vykstant į tarptautinį Rygos oro uostą, URC pareigūnai su užsieniečiais vyko iki oro uosto, palydėjo juos užsiregistruoti skrydžiui, susisiekė, kad asmenis palydai perimtų Latvijos VSAT (Valstybės sienos apsaugos tarnybos) pareigūnai³⁷. Pareigūnai vilkėjo civiliais drabužiais siekdami neatkreipti kitų skrydžio keleivių dėmesio, o lydėjimo procedūrą atliko profesionaliai bendraudami su užsieniečiais, kad šie jaustųsi gerai.

3 lentelė. Informacija apie stebėtus išsiuntimus pagal tarptautinių standartų aspektus

IŠSIUNTIMŲ TARPTAUTINIŲ STANDARTŲ ASPEKTAS	ATVEJAI (SKAIČIUS)
Laisvę ribojančių priemonių ir (ar) prievartos naudojimas (proporcingas)	7
Netinkamas aprūpinimas geriamuoju vandeniu ir maistu (ilgiau nei 4 val. trunkančio išsiuntimo atveju)	0
Nesuteiktas tinkamas kelioninis bagažo krepšys	1
Skirta ar planuota skirti kelionpinigių	2
Pašalinių asmenų dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį:	7
<i>Palydintis VSAT pareigūnas dėvėjo uniformą</i>	1
<i>Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnas dėvėjo uniformą</i>	6
Išorės asmenų įsitraukimas siekiant sutrikdyti ar sustabdyti išsiuntimą	3

*40 išsiuntimų stebėsenos atvejų, 2022 m. kovo-2023 m. lapkričio mėn. laikotarpis

Apibendrinant visus išsiuntimo procedūrų stebėjimo ataskaitų duomenis, galima teigti, kad visose stebimose išsiuntimo procedūros srityse fiksuoti teigiami pareigūnų veiksmai ir praktikos (žr. 3 lentelė).

34 2023-11-16 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

35 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

36 Pavyzdžiui, 2022-04-20 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-05-03 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ir kt.

37 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Išsiunčiamo asmens informavimas

SU IŠSIUNTIMO SPRENDIMU UŽSIENIEČIAI SUPAŽINDINAMI JIEMS SUPRANTAMA KALBA

Kaip teigiama visose išsiuntimo stebėjimo ataskaitose, su institucijų sprendimais, kurie įpareigojo užsienio piliečius palikti LR ir (arba) numatė draudimą atvykti į šalį ar Šengeno zoną, ne ES valstybių piliečiai buvo supažindinti tiesiogiai (pareigūnų anglų k. (pavyzdžiui, Kuveito piliečio³⁸, Irako piliečio³⁹, kt., atvejais) ar rusų k. (pavyzdžiui, Tadžikistano piliečio⁴⁰, Sakartvelo piliečių⁴¹, Moldovos piliečio⁴²; Kirgizijos piliečio⁴³, kt., atvejais) arba su vertėjų pagalba prancūzų (pavyzdžiui, Kongo piliečio atveju⁴⁴) ar gimtąja kalba (pavyzdžiui, Turkijos pilietės⁴⁵, Irako piliečio⁴⁶, kt., atvejais).

Ataskaitose pažymima, kad buvo įsitikinta, jog informaciją užsienio piliečiai suprato, dauguma jų teismų sprendimų neskundė, išreiškė norą grįžti į kilmės šalį. Užsieniečiai netrukus po institucijų priimtų sprendimų buvo informuojami apie potencialias ar konkrečias grįžimo datas.

Pavyzdžiui, ataskaitoje⁴⁷ minima, kad užsieniečiui, atvykusiam į Lietuvą su D viza darbo tikslu, bet nutrūkus darbo santykiams su darbdaviu LR, 2023-07-10 D viza buvo panaikinta. Užsieniečiui iš šalies neišvykus, „2023-07-25 Švenčionių teismo rūmų sprendimu jam buvo paskirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinimas centre be teisės išeiti už centro ribų iki 2023-08-25, o 2023-07-28 priimtas minėtas VSAT sprendimas dėl išsiuntimo. Užsienietis, informuotas apie sprendimą jam suprantama rusų kalba, nuo pat apgyvendinimo URC sakė, kad nori būti išsiųstas ir sprendimo neskųs. 2023-07-31 buvo užsakyti skrydžio į Tadžikistaną bilietai. <...> Užsienietis buvo nuolat informuojamas apie organizuojamą kelionę <...>“⁴⁸.

19

Bendradarbiavimas su išsiunčiamu užsieniečiu

PAREIGŪNŲ BENDRADARBIAVIMAS SU IŠSIUNČIAMU UŽSIENIEČIU IR STEBĖTOJU

Stebėtojai išskiria puikius pareigūnų bendradarbiavimo, komunikavimo su užsieniečiais įgūdžius⁴⁹, geranoriškumą ir paslaugumą, kurių dėka sukuriama gera psichologinė atmosfera, prisidedanti prie geros užsieniečių savijautos išsiuntimo bendradarbiavimo procese.

38 2023-06-26 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

39 2023-07-19 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

40 2022-11-04 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

41 2022-10-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-12-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

42 2022-12-20 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

43 2023-01-17 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

44 2023-03-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

45 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

46 2023-10-23 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

47 2023-08-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

48 Ibid.

49 2022-05-03 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-05-12 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-06-16 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-11-04 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-07-19 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-08-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-12-20 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-12-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-01-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-01-25 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-02-03 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-02-15 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-10-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Pažymėtinas pareigūnų lankstumas, pagalbos teikimas atsižvelgiant į individualią užsieniečio situaciją bei poreikius: pavyzdžiui, „buvo atsižvelgta į tai, kad užsieniečiui bus sudėtinga grįžti nuo pasienio iki namų ir buvo sudaryta galimybė, palaukiant PKP [pasienio kontrolės punkte], užsieniečiui toliau Baltarusijoje vykti kartu su draugu jo automobiliu.⁵⁰ „Lydintys pareigūnai kartu su užsieniečiu prie įėjimo į oro uostą dar apie 15 minučių laukė, kol užsieniečio draugas atveš jam kuprinę su jo daiktais <...> „per aviacinio saugumo keleivių patikrą atradus skysčių, kurie turėtų būti išmesti, buvo sudaryta galimybė grįžti ir kuprinę priduoti į lėktuvo bagažą.“⁵¹ „Į URC buvo atvykęs užsieniečio tėvas, kuriam buvo duotas leidimas susitikti su užsieniečiu ir kuris taip pat perdavė užsieniečiui pinigų.⁵² „Pagirtinas URC pareigūnų lankstumas, kai pastebėję itin blogą kvapą užsieniečių skrydžio laukimo kambaryje, jie nusprendė ten nevesti užsieniečio.⁵³ „Užsieniečiui buvo sudaroma galimybė parūkyti (1 kartą URC ir 3 kartus oro uoste), pasikeisti valiutą, pasitikrinti banko kortelę bankomate, nupirkti kavos.⁵⁴ „Užsieniečiui buvo leista peržiūrėti savo dokumentus ir sunaikinti tuos, apie kuriuos jis nenorėjo, kad sužinotų Tadžikistano valdžios atstovai (t. y. apie MD (Migracijos departamento) sprendimą dėl prieglobsčio). Taip pat buvo sutarta, kad prie oro uosto jis galės dar pasimatyti su savo drauge, o draugė atveš jam daugiau kelionės bagažo bei skutimosi mašinėlę.⁵⁵“

Stebėtojų išskiriamas pareigūnų gebėjimas išvengti konfliktinių situacijų arba jas spręsti, tokių situacijų pasireiškimo galimybės sumažinimas: „Ypač svarbu, kad išsiuntimo organizavime pavyko išvengti pasipriešinimo, suderinus išsiuntimą su savanorišku brolio grįžimu. Be to, teigiamai pažymėtina sukurta bendradarbiavimo atmosfera, kai asmuo, kuris anksčiau smarkiai priešinosi, dabar palydėtas tik su pačiu minimaliausiu pareigūnų reguliavimu, o tai psichologiškai tik dar labiau ramino sutikusią šįkart be pasipriešinimo išvykti užsienietę.⁵⁶ „Teigiamai pažymėtinas lydinčių pareigūnų bendravimas su užsieniečiu prieš išsiuntimą, per kurį užsienietis pakeitė savo nuomonę ir nusprendė nesipriešinti išsiuntimui.“⁵⁷ „Pažymėtina, kad įsodinęs į lėktuvą užsienietį URC pareigūnas net gavo užsieniečio padėkos žinutę.⁵⁸“

Paminėtas ir pareigūnų teikiamos emocinės paramos atvejis: „dar prieš atliekant asmens ir daiktų patikrą, užsienietei buvo paaiškinta, kad ji vyksta namo, kadangi užsienietė verkė ir sakė nenorinti namo, Medininkų URC pareigūnė stengėsi užsienietę nuraminti, ramiai pakalbėjo su užsieniete, paaiškino, kaip vyks išsiuntimas, kad pareigūnai vyks kartu.“⁵⁹“

Papildomas teigiamas aspektas – puikus URC pareigūnų bendradarbiavimas su stebėtojais, aktualios informacijos teikimas laiku⁶⁰, pavyzdžiui, „[a]tskirai pastebėtinas pareigūnų bendradarbiavimas su išsiuntimo stebėtoju teikiant visą reikiamą informaciją apie planuojamą išsiuntimą (kadangi kurį laiką užtruko tranzito patvirtinimas ir nebuvo aišku konkrečiai išsiuntimo data, tai kai buvo gautas tranzito leidimas, URC pareigūnė nedelsiant informavo stebėtoją apie išsiuntimą).“⁶¹.

---

50 2023-03-07 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

51 2023-04-19 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

52 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

53 2022-10-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

54 2022-12-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

55 2023-10-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

56 2022-05-03 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

57 2023-10-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

58 2023-06-26 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

59 2022-06-16 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

60 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-07-19 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

61 2023-10-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Sveikatos būklės įvertinimas

ATLIKTAS UŽSIENIEČIŲ SVEIKATOS BŪKLĖS PATIKRINIMAS PRIEŠ SKRYDĮ

Prieš kiekvieną skrydį buvo atlikti užsieniečių sveikatos būklės patikrinimai, išduotos medicininės pažymos, patvirtinančios, kad asmuo gali skristi. 2022 m. buvo atliekami COVID-19 testai arba neatlikti, jei buvo vakcinacija (pavyzdžiui, patikrinta užsieniečio sveikatos būklė, nebuvo nustatyta jokie pažeidžiamumo ir 2022-04-19 jam buvo išduota medicininė pažyma, patvirtinanti, kad asmuo gali skristi⁶²). 2023 m. jau įprastai COVID-19 testo nereikėjo (pavyzdžiui, „[k]adangi Uzbekistane COVID-19 patikros nėra reikalaujama, COVID-19 testas nebuvo daromas“⁶³, „COVID testo skrydžiui nereikėjo“⁶⁴).

Užsieniečiams buvo duotos ir apsauginės priemonės – veido kaukės („[u]žsieniečiams kelionei buvo duota po 10 kaukių.“⁶⁵; „[n]ors šiuo metu reikalavimo dėl kaukių skrydžio metu nėra, užsieniečio palyda, jei prireiktų, skrydžiui kaukių turėjo pakankamai.“⁶⁶).

Taip pat, atsižvelgiant į esamus sveikatos sutrikimus, buvo pasirinkta tinkamais vaistais: „Kadangi užsieniečiai po apsilankymo pas psichiatrą buvo skirti vaistai, tai užsieniečiai buvo skirta vaistų kelionei.“⁶⁷, palydima kartu su mediku: „Užsieniečių lydėjo 3 URC pareigūnai, kurie vykdė išsiuntimą iki kilmės valstybės (2 vyrai ir 1 moteris), medikė, kuri lydėjo iki įlaipinimo į lėktuvą.“⁶⁸ Kitu atveju užsieniečiui nustačius pažeidžiamumą – autizmo spektro sutrikimą: „[a]tsižvelgiant į tai ir pažeidžiamumo vertinimo metu nustatytą rekomendaciją, jog dėl turimos ligos užsienietis turėtų būti išsiunčiamas su palyda, išsiuntimas buvo vykdomas su palyda iki kilmės valstybės“⁶⁹.

21

Laisvę ribojančios priemonės

PROPORCINGAS LAISVĘ RIBOJANČIŲ PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS

URC pareigūnai lydėjimus atliko taip, kad užsieniečiai gerai jaustųsi, būtų pagarbi ir draugiška atmosfera. Nebuvo naudota jokių prievartos priemonių. Septyniais atvejais buvo naudojama jėga, kai užsieniečiai priešinosi būti išvežami. Siekdami suvaldyti besipriešinantį asmenį, proporcingai atsakydami į išsiunčiamo asmens priešinimąsi, pareigūnai parinko tarptautinius standartus atitinkančias mobilumą varžančias priemones: „[a]tsižvelgiant į tai, kad užsienietė prieš tai vykusio išsiuntimo metu priešinosi ir žalojosi, siekdama išvengti išsiuntimo, įvertinus galimą pasipriešinimo riziką, užsieniečiai nuo išvykimo iš URC buvo uždėti velcro antrankiai su kuriais ji buvo įsodinta ir į lėktuvą“⁷⁰. „Apie 11:30 val. užsienietis, 3 išsiuntimą iki kilmės šalies vykdantys pareigūnai, vertėjas į prancūzų kalbą, medikė ir stebėtojas oro uosto VSAT pareigūno buvo nuvesti prie lėktuvo laiptų. Tuo metu užsienietis ėmė priešintis, staigiai nusimovė batus bei rūbus, iki pusės likdamas nuogas, pradėjo šaukti ir krito ant žemės. Pareigūnai žiūrėjo, kad užsienietis nesusižalotų galvos ir pakėlė jį suėmę už rankų. Tai pamatę Turkijos avialinijų atstovas bei lėktuvo pilotas nurodė, kad užsienietis į skrydį nebus įleistas. Tuomet pareigūnai, savo rankomis proporcingai suvaržydami užsieniečio rankas, nuvedė jį iki oro uoste laukiančio URC mikroautobuso, kur užsienietį aprenge, nuramino, kad užsienietis

62 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

63 2023-01-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

64 2023-01-25 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-02-15 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

65 2022-04-22 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

66 2022-10-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

67 2022-06-02 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

68 Ibid.

69 2023-11-16 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

70 2022-06-02 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

nustotų šaukti, ir paaiškino, kad jis dabar bus parvežtas į URC.⁷¹ „Stebėtojo nuomone, pareigūnai parinko proporcingas mobilumą varžančias priemones, o fizinius veiksmus užsieniečių atžvilgiu taikė adekvačius situacijai ir korektiškus.“⁷²

Išsiuntimą vykdančių pareigūnų profesionalus elgesys

Pabrėžiamas pareigūnų operatyvumas, greita reakcija ir proaktyvus probleminės situacijos sprendimas išsiuntimo proceso metu iškilus neplanuotiems iššūkiams: „Oro uoste URC pareigūnai palydėjo užsienietį į pirmenybinę registraciją registruotis skrydžiui, bet čia sužinojo, kad Lenkijos avialinijų skyrius, atsakingas už transportą, neperdavė informacijos apie išsiuntimą skyriui, atsakingam už saugumą, o tokiu atveju pilotas atsisako priimti į lėktuvą. Pareigūnai su užsieniečiu dar laukė ir tikėjosi, kad Lenkijos avialinijos spės išspręsti savo vidinio komunikavimo nesusipratimą, bet 8:30 jiems buvo pranešta, kad skyrius, atsakingas už saugumą, pradės dirbti tik 9:00, ir problemos nespės išspręsti. Pareigūnai, tik iškilus problemai, sustabdė mikroautobusiuką su URC vairuotoju, kad šis negrįžtų į URC ir lauktų netoliese. Todėl jau 8:45 atvyko URC mikroautobusiukas ir pareigūnai su užsieniečiu juo išvažiavo į URC. <...> Kartu pagirtina, kad kitas skrydis užsieniečiui buvo suorganizuotas labai greitai.“⁷³

Pabrėžiamas tinkamas pareigūnų pasirengimas sudėtingesniems atvejams: „Teigiamai vertintina tai, jog įvertinus pasipriešinimo riziką, išsiuntimo procese dalyvavo ir medikė bei teigiamai vertintinas vertėjo dalyvavimas.“⁷⁴ „Išsiuntimo operacijoje dalyvavo 12 VSAT pareigūnų, 1 medikė ir 1 stebėtoja (stebėtoja dalyvavo išsiuntimo operacijoje iki Diuseldorfo). Išsiuntimo procedūra buvo vykdoma: nuo URC Pabradėje iki Šiaulių oro uosto vykstama automobiliais, skrydis iš Šiaulių iki Diuseldorfo buvo vykdomas Lietuvos kariuomenės lėktuvu, iš Diuseldorfo į Lagos vykdoma Frontex jungtinė grąžinimo operacija (organizuojanti valstybė narė Vokietija).“⁷⁵

Sudėtingesnės operacijos atveju operacijos vadovas yra parengęs išsiuntimo operacijos planą: „Atvykus į URC visiems išsiuntime dalyvaujantiems pareigūnams, medikei ir stebėtojai išsiuntimo operacijos vadovas pristatė išsiuntimo operacijos planą (t. y. kurie pareigūnai priskirti prie kurių užsieniečių, kuris pareigūnas bus atsakingas už proceso paaiškinimą užsieniečiui, užsieniečių ir jų daiktų patikros, įsodinimo į transporto priemones, važiavimo į oro uostą) bei išdalino identifikacines liemenes.“⁷⁶

Šiuo atveju aktualu paminėti kai kuriais išsiuntimo atvejais esančias aplinkybes, kai pareigūnų darbą ir patį išsiuntimą apsunkina kitų asmenų įsitraukimas siekiant sutrikdyti ar sustabdyti šią procedūrą, pavyzdžiui: „Apie 2.30 val. prie išsiuntimo operacijos prisijungė avialinijų atstovas. Avialinijų atstovas nurodė, jog maždaug prieš 2 val. (t. y. apie 00.30 val.) jam asmeniškai skambino ir rašė žinutes moteris, dėl šio neva neteisėto išsiuntimo.“⁷⁷ „11:18 val. stebėtojas sulaukė nepažįstamos moters skambučio, kuri prisistatė, kaip bendraujanti su išsiunčiamu KDR [Kongo Demokratinės Respublikos] piliečiu, ir prašė informacijos apie vykdomą išsiuntimą. Stebėtojas atsisakė bendrauti ir nurodė visais klausimais dėl informacijos kreiptis į VSAT. Skambinusi moteris dar paklausė, ar užsieniečiui būtų geriausia

71 2023-03-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

72 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

73 2023-02-15 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

74 2023-03-24 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

75 2023-03-29 – 2023-03-30 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

76 2023-03-29 – 2023-03-30 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

77 2023-02-07 – 2023-02-08 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

priešintis išsiuntimui. Stebėtojas atsisakė bet ką komentuoti ir pabaigė pokalbį.⁷⁸

Taip pat teigiamai vertinamas efektyvus tarptautinis VSAT bendradarbiavimas: „[T]eigiamai pažymėtinas LR VSAT bendradarbiavimas su Latvijos VSAT, kai tranzito leidimas gautas tą pačią dieną, o išsiuntimas iš Rygos oro uosto vyko taip pat sklandžiai, kaip būtų vykdomas iš Vilniaus oro uosto.“⁷⁹

Aprūpinimas geriamuoju vandeniu ir maistu

TINKAMAI GERIAMUOJU VANDENIU IR MAISTU APRŪPINTI UŽSIENIEČIAI

Maitinimas užsieniečiams užtikrintas ne tik lėktuve skrydžių metu, bet ir URC prieš išvykimą⁸⁰. Kelionėje į Rygos oro uostą buvo įteiktas maisto paketas⁸¹. Taip pat atsižvelgiant į individualią situaciją, buvo atvejų, kai maistas ir gėrimai (kava, vanduo, kt.) buvo nupirkami kelionės metu (pavyzdžiui, „važiuojant į oro uostą buvo sustota parduotuvėje ir nupirkta maisto (kibinų)“⁸²; „URC pareigūnas turėjo paėmęs kelionei sumuštinį ir davė užsieniečiui, kol buvo laukiama skrydžio oro uoste.“⁸³). Vykstant automobiliu į Baltarusiją maisto daavinys užsieniečiui nebuvo įteiktas⁸⁴.

Išsiunčiamo asmens bagažas

UŽSIENIEČIAMS SUTEIKIAMI TINKAMI KELIONINIAI BAGAŽO KREPŠIAI

Teigiamai vertinama URC praktika užsieniečiams suteikiant tinkamus kelioninius bagažo krepšius („Užsieniečiai turėjo po URC duotą kelioninį bagažo krepšį“⁸⁵; „Užsienietė iš pradžių buvo atsisakiusi URC jai duoto patogaus kelioninio krepšio bagažo registracijai ir norėjo skristi su 3 mažesniais daiktų krepšiais. Po pasitarimo užsienietė sutiko paaimti siūlomą krepšį, į kurį galėjo patogiai įdėti 2 savo krepšius, o prie bagažo registracijos užsienietė sugalvojo į jį įdėti ir trečią savo daiktų krepšį bei skristi be rankinio bagažo.“⁸⁶; pasieniečiai „parūpino užsieniečiui dar vieną kelioninį krepšį, kad užsienietis galėtų pasiimti visus daiktus.“⁸⁷; „Užsieniečiui buvo duotas kelioninis krepšys bagažo registracijai“⁸⁸). Suteikiama pagalba pakuojant daiktus: „Kaip nurodė URC pareigūnas, jie užsieniečiui padėjo susipakuoti daiktus, supakuoti televizorių, kad nesudužtų.“⁸⁹ Vertingiems daiktams užtikrinama papildoma apsauga, jos skaidrumas, pavyzdžiui, „[v]ertingi daiktai ir telefonai užsieniečių akivaizdoje buvo sudėti į vokus, kurie buvo išsiuntimo operacijai vadovaujančio pareigūno žinioje ir turėjo būti gražinti užsienietėms kilmės šalyje. Ši informacija buvo paaiškinta užsieniečiams.“⁹⁰.

78 2023-03-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

79 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

80 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-04-22 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2022-10-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-06-05 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-10-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

81 2023-09-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

82 2022-11-04 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

83 2022-12-20 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

84 2023-03-07 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

85 2022-04-22 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

86 2022-05-03 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

87 2022-10-17 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

88 2022-10-31 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

89 2022-12-20 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

90 2022-05-12 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Kelionpinigiai

KELIONPINIGIŲ IŠSIUNČIAMIES UŽSIENIEČIAMS SKYRIMAS

Keliais atvejais išsiunčiant Nigerijos piliečius jiems buvo numatyta skirti 50 Eur kelionpinigių, taip užtikrinant galimybę asmeniui nuo oro uosto nuvykti iki savo gyvenamosios vietos⁹¹ (2023 m. vasario 7–8 d. išsiuntimo stebėjimo dėl iki galo neįvykusios išsiuntimo procedūros planuoti kelionpinigiai nebuvo skirti⁹²).

3.2 Koreguotini išsiuntimo procedūros stebėsenos aspektai

Sveikatos būklės įvertinimas

NETIKSLIAI PATEIKTOS MEDICININĖS APŽIŪROS IŠVADOS, SUKELIANČIOS PROBLEMŲ INTERPRETUOJANT, AR IŠSIUNČIAMAS ASMUO GALI VYKTI

Prieš kiekvieną skrydį atlikus užsieniečių sveikatos būklės patikrinimus, buvo išduotos medicininės pažymos, patvirtinančios, kad asmuo gali skristi. Vis dėlto, 3 atvejais (4 asmenų) medicininės pažymos buvo netikslios. Pažymose nėra surašymo datų, aiškių gydytojo išvadų, ar užsienietės gali, ar negali skristi, ar gali skristi su tam tikromis sąlygomis: „Stebėtojo nuomone, medicininės pažymos nėra pakankamai tikslios ir siūlytina jas tobulinti. Pirmiausia, pažymose nėra surašymo datų, antra, pažymose nėra aiškių gydytojo išvadų, ar užsienietės „skristi gali“, ar „skristi negali“, ar „skristi gali su tam tikromis sąlygomis. B. A. atveju bent jau yra gydytojos išvada, kad „mergina yra sveika“, o štai A. A. atveju yra išvardintos kelios sveikatos problemos ir diagnozės bei padaryta išvada „tikslingas tolimesnis planinis ištyrimas“. Pareigūnai pakartotinai žodžiu pasiteiravo gydytojos ar gali skristi. <...> Stebėtojo nuomone, tiek stebėtojas, tiek išsiuntimą vykdantys pareigūnai nėra kompetentingi įvertinti pavojingumą skristi, kai gydytoja pažymoje nurodo kelias sveikatos problemas ir diagnozes, bet nepadarė aiškios išvados dėl galimybės skristi, kuri turėtų būti aiškiai suformuluota raštu.“⁹³ Antru atveju nebuvo konkrečios išvados: „Tačiau pažymėtina, jog pažyma nėra pakankamai tiksli, kadangi nėra konkrečios išvados, jog asmuo skristi gali“, ar „skristi negali“, ar „skristi gali su tam tikromis sąlygomis“, nors pažymoje yra pažymima, jog yra „mental disorder“. Nors yra suprantama, kad gydytojas prie pastabų nėra nurodęs, kad negalima asmeniui skristi, tačiau stebėtojo nuomone, medicininė pažyma nėra pakankamai tiksli ir siūlytina ateityje jas surašyti tiksliau.“⁹⁴ Trečiu atveju išvadose pateikta neaiški data: „Visgi pažymėtina, jog pačioje pažymoje nėra nurodyta pažymos išdavimo data, sveikatos patikrinimo data matyti tik iš tyrimų lapo, kur matyti tyrimų atlikimo data. Nors tai ir nėra esminis trūkumas, kadangi iš pažymos matyti, jog užsienietė skristi gali, ateityje siūlytina aiškiai nurodyti pažymos išdavimo datą (t. y. pažymos viršuje, tam skirtoje vietoje įrašyti datą).“⁹⁵

91 2023-02-07 – 2023-02-08 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-03-29 – 2023-03-30 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

92 2023-02-07 – 2023-02-08 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

93 2022-04-14 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

94 2022-06-02 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

95 2022-06-16 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Išsiunčiamo asmens informavimas

SUPAŽINDINIMO SU IŠSIUNTIMO SPRENDIMU TRŪKUMAI

Keliose ataskaitose pažymima, kad išsiunčiamo asmens informavimas buvo atliktas netiksliai. Pavyzdžiui, nors su VSAT išsiuntimo sprendimu užsienietis buvo supažindintas jam suprantama kalba ir skūsti sprendimo nenorėjo („tą žodžiu stebėtoji patvirtino pats užsienietis, bet ant paties sprendimo nebuvo užsieniečio pasirašyta, kad jis skūsti neketina⁹⁶“; „tai matėsi iš visos bylos dokumentacijos, bet ant paties sprendimo nebuvo užsieniečio pasirašyta, kad jis skūsti neketina. <...> visų kitų dokumentų turinys rodė, kad užsienietis pats prašė būti išsiųstas.⁹⁷“). Tais atvejais, kai asmens išsiuntimas vykdomas dar nepraėjus VSAT išsiuntimo sprendimo apskundimo teismui terminui, rekomenduojama gauti užsieniečio parašą, kad jis neketina skūsti išsiuntimo sprendimo⁹⁸.

Užfiksuotas atvejis, kai užsienietė norėjo skūsti pirmosios instancijos teismo sprendimą prieglobsčio byloje, tačiau skundas buvo nepriimtas, nes buvo pateiktas 1 dieną po termino pabaigos, o ši teismo nutartis atskiruoju skundu nebuvo apskūsta. „Šiuo atveju užsienietė turėjo privatų advokatą, todėl galimai tokia situacija susiklostė esant asmens valiai neteikti atskirojo skundo. <...> Stebėtojas pateikė susijusią su šiuo atveju rekomendaciją Vidaus reikalų ministerijai ir teisinę pagalbą prieglobsčio prašytojams organizuojančiai institucijai (Migracijos departamentui). <...> „[j]ei asmeniui yra teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba, rekomenduotina užtikrinti galimybę pateikti ir atskirąjį skundą, kad dėl advokato veiksmų (praleistas skundo padavimo terminas), nekiltų grėsmė pažeisti negrąžinimo principą tokio asmens atžvilgiu.“⁹⁹

25

Pašalinių asmenų dėmesio atkreipimas į išsiunčiamą asmenį

Pažymėtina, kad dalies palydėjimų atveju nepavyko užtikrinti aplinkybių, kurios neatkreiptų dėmesio į išsiunčiamą asmenį. Vienu atveju išlydėjimo metu palydintis pareigūnas buvo su uniforma („<...> 1 pareigūnas buvo su uniforma ant kurios buvo apsivilkęs striukė (ne uniformos dalis), VSAT skiriamųjų ženklų ant pareigūno aprangos nesimatė.¹⁰⁰“). Nepaisant to, kad pareigūno dėvima uniforma neatkreipė pašalinių dėmesio, nes nesimatė skiriamųjų ženklų, vis dėlto, „ateityje vykdant išsiuntimą rekomenduojama nedėvėti VSAT pareigūnų uniformos su skiriamaisiais ženklais, kas bereikalaingai atkreipia kitų keleivių dėmesį į išsiunčiamus asmenis.“¹⁰¹

Kitu atveju „Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnas dėvėjo uniformą ir vedė pro pilną skrydžio laukiančių keleivių salę, todėl galėjo atkreipti aplinkinių dėmesį į išsiunčiamą užsienietį“¹⁰². Nepasaint to, kad kitais panašiais atvejais, stebėtojų manymu, oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūno uniformos dėvėjimas nesukėlė problemų („aplinkinių dėmesio į išsiunčiamą užsienietį neatkreipė, nes pats užsienietis ir jį lydintys URC pareigūnai bendravo neįsakmiai bei atrodė, kaip ir visi kiti lėktuvo keleiviai“¹⁰³), tačiau manytina, kad ateityje vertėtų, jog uniformuotas Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnas lydėtų užsieniečius ne per bendrą salę, kur laukia kiti keleiviai.

96 2023-02-15 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

97 Ibid.

98 2023-02-15 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

99 2022-06-16 užsienietės išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

100 2023-01-17 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

101 Ibid.

102 2022-11-09 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

103 2022-12-29 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-01-25 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-04-19 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita; 2023-06-05 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo; 2023-10-13 užsieniečio išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Su išsiunčiamų asmenų pasipriešinimu išsiuntimui susiję išsiuntimo procedūros iššūkiai

Pasipriešinimo išsiuntimui atvejais situacija gali tapti sudėtingai valdoma, pavyzdžiui, asmuo gali sužeisti save ar (ir) kitus: „Kaip neigiamą aspektą reikėtų išskirti tai, jog užsieniečio sulaikymo patalpoje, kur buvo sulaikytas išsiunčiamas asmuo (kėlęs priešinimosi riziką), buvo galimybė užsieniečiui užsirakinti tualete (kur užraktas ir durys įrengti taip, kad sudėtinga būtų per trumpą laiką juos išlaužti). Tokia situacija kelia pavojų, kad siekdamas išvengti išsiuntimo asmuo gali sunkiai ar mirtinai susižaloti, o pareigūnai negalės greitai patekti į patalpą.“¹⁰⁴

Taip pat, stebėtojų manymu, didesnės išsiunčiamos užsieniečių grupės atveju, gali būti problema jei tuo metu išsiuntimo procesą stebi tik 1 stebėtojas¹⁰⁵.

Išsiunčiamo asmens bagažas

TINKAMO KELIONINIO BAGAŽO KREPŠIO UŽSIENIEČIAMS NESUTEIKIMAS

Užfiksuotas vienas atvejis, kai užsienietė vyko be tinkamo kelioninio bagažo krepšio, nors ir krepšio sandarumu buvo iš dalies pasirūpinta: „krepšeliai buvo plastikiniai, be užsegimų, todėl nėra pakankamai tinkami kelionei lėktuvu registruotam bagažui. Tačiau šie krepšeliai buvo apvynioti plastikine pakavimo plėvele (skirta apvynioti lagaminus), dėl ko buvo užtikrinta, kad daiktai saugiai supakuoti ir neiškris.“¹⁰⁶

---

104 2023-03-29 – 2023-03-30 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

105 2023-02-07 – 2023-02-08 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

106 2023-02-07 – 2023-02-08 užsieniečių išsiuntimo stebėjimo ataskaita.

Išvados

Nuo 2022 m. kovo iki 2023 m. lapkričio mėn. buvo stebėtos 40 išsiuntimo procedūrų stebėsenų (2022 m. 15 išsiuntimo operacijų stebėsenų, 2023 m. – 25 stebėsenos), kai iš LR į kilmės šalis buvo išsiųsti 59 užsienio piliečiai (2022 m. buvo išsiųsti 25 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami 2 kartus kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko), 2023 m. – 34 užsieniečiai (iš jų 2 asmenys buvo siunčiami 2 kartus kai pirmą kartą išsiuntimas nepavyko). Buvo siunčiami Baltarusijos (2 išsiuntimai), Irako (2 išsiuntimai), Jordanijos (1 išsiuntimas), Kirgizijos (2 išsiuntimai), Kongo (2 išsiuntimai), Kuveito (1 išsiuntimas), Moldovos (4 išsiuntimai), Nigerijos (5 išsiuntimai), Sakartvelo (5 išsiuntimai), Šri Lankos (5 išsiuntimai), Tadžikistano (5 išsiuntimai), Turkijos (3 išsiuntimai), Uzbekistano (3 išsiuntimai) valstybių piliečiai. Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys, kad 2022 m. VSAT buvo vykdomos 55 užsieniečių išsiuntimo procedūros, tačiau informacija buvo pateikta tik apie 28 planuojamas išsiuntimo procedūras. VSAT informavimas apie konkretų vykdomą išsiuntimą vidutiniškai pateiktas prieš 5 dienas.

Stebėtos išsiuntimo procedūros įprastai buvo vykdomos kvalifikuotai ir kokybiškai. Pareigūnai su užsieniečiais tinkamai bendravo tiek išsiuntimo laukiant URC, tiek organizuojant kelionę iš URC į tarptautinį Vilniaus oro uostą, tarptautinį Rygos oro uostą, tarptautinį Diuseldorfo oro uostą, iki Baltarusijos sienos, tiek lydint užsieniečių į skrydį oro uostuose. Taip pat ryškus puikus pareigūnų bendradarbiavimas su stebėtojais, aktualios informacijos jiems teikimas.

Stebėjimų duomenys leidžia identifikuoti sritis, kuriose buvo stebimos gerosios praktikos atliekant užsieniečių išsiuntimo procedūras. Su išsiuntimo sprendimu užsieniečiai supažindinami jiems suprantama užsienio kalba, dažniausiai taikoma sulaikymo alternatyva iki įsigaliojant sprendimui išvykti, suteikiama galimybė susisiekti su artimaisiais kilmės šalyje ir atsižvelgiama į kitus užsieniečių poreikius, fiksuojamas profesionalus URC pareigūnų elgesys lydint užsieniečius, net jei kyla iššūkių ar nesusipratimų.

27

Prieš kiekvieną skrydį buvo atlikti užsieniečių sveikatos būklės patikrinimai, išduotos medicininės pažymos, patvirtinančios, kad asmuo gali skristi. Esant poreikiui, užsieniečiams buvo duotos ir apsauginės priemonės. Taip pat, atsižvelgiant į esamus sveikatos sutrikimus, buvo pasirinkta tinkamais vaistais. Užsieniečiui nustačius pažeidžiamumą – sveikatos sutrikimą, atsižvelgiant į tai ir pažeidžiamumo vertinimo metu nustatytą rekomendaciją, jog dėl turimos ligos užsieniečiai turėtų būti išsiunčiami su palyda, išsiuntimas buvo vykdomas su palyda iki kilmės valstybės.

Pažymėtini puikus pareigūnų bendradarbiavimo, draugiško komunikavimo su užsieniečiais įgūdžiai, kurių dėka sukuriama gera psichologinė atmosfera, prisidedanti prie geros užsieniečių savijautos ir jų bendradarbiavimo išsiuntimo procese. Išskiriamas pareigūnų gebėjimas išvengti konfliktinių situacijų, tokių situacijų pasireiškimo galimybės sumažinimas. Papildomas teigiamas aspektas – puikus URC pareigūnų bendradarbiavimas su stebėtojais, aktualios informacijos suteikimas laiku.

Pabrėžiamas pareigūnų operatyvumas, greita reakcija ir proaktyvus probleminės situacijos sprendimas išsiuntimo proceso metu iškilus neplanuotiems iššūkiams. Sudėtingesnės operacijos atveju operacijos vadovas yra parengęs išsiuntimo operacijos planą (t. y. konkrečių pareigūnų priskyrimą prie konkrečių užsieniečių, atsakingų pareigūnų priskyrimą paaiškinti užsieniečiams išsiuntimo procesą, atlikti užsieniečių ir jų daiktų patikrą, įsodinti į transporto priemones, važiuoti į oro uostą, kt.). Teigiamai vertintina, kad, nustačius pasipriešinimo riziką, į išsiuntimo procesą įtraukiami ir medikai bei vertėjai. Taip pat teigiamai vertinamas efektyvus tarptautinis VSAT bendradarbiavimas.

Priešinantis išvežimui, siekdami suvaldyti besipriešinantį asmenį, pareigūnai parinko proporcingas tarptautinius standartus atitinkančias mobilumą varžančias priemones, o fizinius veiksmus užsieniečių atžvilgiu taikė adekvačius situacijai ir korektiškus.

Teigiamai vertinama URC praktika užsieniečiams suteikti tinkamus kelioninius bagažo krepšius.

Kelionpinigių skyrimas užsieniečiams užtikrino galimybę asmeniui nuo oro uosto nuvykti iki savo gyvenamosios vietos.

Apibendrinant darytina išvada, kad išsiuntimo procedūros buvo vykdomos sklandžiai, bendradarbiaujant su išsiunčiamais užsieniečiais, URC pareigūnų veiksmuose trūkumų nebuvo nustatyta.

Nepaisant to, kad išsiuntimo metu užfiksuotos aplinkybės neatspindi visų išsiuntimo operacijų, vis dėlto, jos suteikia įžvalgų apie tai, kaip būtų galima išvengti trūkumų ir ką vertėtų patobulinti siekiant išsiuntimo operacijų laikotarpiu laikytis žmogaus teisių principų.

Rekomendacijos

Rekomenduojama šioje ataskaitoje minimų gerųjų veiklos principų nekeisti, juos proaktyviai tęsti. Rekomenduojama laikytis tarptautinių gražinimo procedūrų standartų, išdėstyty šios ataskaitos 2 dalyje. Žemiau pateikiamos kitos rekomendacijos.

Rekomendacija dėl medicininės pažymos

Gydytojo pažymos būtų patobulintos taip, kad jose būtų nurodyta **data ir aiški išvada**, ar užsieniečiai gali, negali, ar gali skristi su tam tikromis sąlygomis. Pažymoje (tam skirtoje vietoje) būtų aiškiai nurodyta jos išdavimo data.

Rekomendacija siekiant išvengti ar sumažinti teisinio pobūdžio probleminius aspektus

- Tais atvejais, kai asmens išsiuntimas vykdomas dar nepraėjus VSAT išsiuntimo sprendimo apskundimo teismui terminui, rekomenduojama **gauti užsieniečio parašą**, kad skųsti išsiuntimo sprendimo jis neketina.
- Rekomendacija Vidaus reikalų ministerijai ir teisinę pagalbą prieglobsčio prašytojams organizuojančiai institucijai (Migracijos departamentui). Jei asmeniui yra teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba, rekomenduotina **užtikrinti galimybę pateikti** ir atskirą skundą, kad dėl advokato veiksmų (praleistas skundo padavimo terminas) nekiltų grėsmė pažeisti negražinimo principo.

29

Rekomendacija neatreipti pašalinių asmenų dėmesio į išsiunčiamą asmenį

Rekomenduojama, kad uniformuotas Vilniaus oro uosto pasienio kontrolės punkto pareigūnas lydėtų užsieniečius įlaipinimui į lėktuvą ne per bendrą salę, kur laukia kiti keleiviai (pasikartojanti rekomendacija (žr. Užsieniečių stebėsenos ataskaitą I. 2020 10–2021 02 ir Užsieniečių stebėsenos ataskaitą II. 2020 10–2021 02).

Rekomendacija išsiunčiamų asmenų pasipriešinimo išsiuntimui situacijos suvaldymui, proceso stebėsenos gerinimui

Rekomenduojama stiprinti profesinius įgūdžius iš anksto įvertinti situacijos sudėtingumą pasipriešinimo išsiuntimui atvejais, užtikrinti saugią, lengvai pareigūnų pasiekiamą aplinką tam, kad siekdamas išvengti išsiuntimo, asmuo negalėtų sunkiai ar mirtinai susižaloti. Rekomenduojama didesnės išsiunčiamos užsieniečių grupės atveju iš anksto pasirūpinti, kad išsiuntimo procesą stebėtų daugiau nei 1 stebėtojas.

Rekomendacija dėl tinkamo kelioninio krepšio parūpinimo

Rekomenduotina parūpinti tinkamą kelionei krepšį (užsegamą ar uždaromą tam, kad registruotame bagaže esantys daiktai neiškristų), tais atvejais, kai asmuo neturi, kur susidėti daiktų.

Rekomendacija dėl LR teisės aktų pakeitimo inicijavimo ir galimybės užsieniečiams skirti kelionpinigius

Kelionpinigių skyrimo išsiunčiamiems užsieniečiams užtikrinimas suteiktų galimybę kokybiškesnę trečiųjų šalių piliečių kelionę namo, kurią sudaro ne tik kelionė į oro uostą Lietuvoje, bet ir piliečio kelionė iš oro uosto iki gyvenamosios vietos kilmės šalyje. Tokios kelionės gali būti ilgesnės nei 1 000 km, todėl siekiant jas palengvinti rekomenduojama inicijuoti kelionpinigių skyrimą. Tai atitiktų ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto gairių nuostatą, pagal kurią asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų pasiekti savo kilmės vietą, gali būti skiriama nedidelė pinigų suma (50 eurų)¹⁰⁷.